

TEMELJI I PRINCIPI REPUBLIKE I KANTONA NEŠATEL

NEŠATEL

*«Kanton Nešatel je demokratska i laička
republika koja brine o svojim građanima
i garantuje im osnovna prava.»*

 ne.ch
RÉPUBLIQUE ET CANTON DE NEUCHÂTEL

VI SE NASTANJUJETE U KANTONU NEŠATEL I DOLAZITE IZ INOSTRANSTVA ILI IZ NEKOG DRUGOG KANTONA. VI VEĆ ŽIVITE OVDE I OČEKUJETE PRIDOŠLICE. NA ČEMU SE TEMELJI DRŽAVA U KOJOJ STE ODABRALI DA ŽIVITE? ŠTA ZNAČI «DEMOKRATSKA I LAIČKA REPUBLIKA KOJA BRINE O SVOJIM GRAĐANIMA I GARANTUJE IM OSNOVNA PRAVA», SHODNO DEFINICIJI U PRVOM ČLANU NEŠATELSKOG USTAVA DONETOG 24. SEPTEMBRA 2000. GODINE?

UVOD

Švajcarska, kanton Nešatel kao i ostali švajcarski kantoni, su države zasnovane na izvesnom broju pravnih principa koji su odraz određenih vrednosti. U užem smislu one imaju poreklo u istorijskom nasleđu ove zemlje i u širem, u istorijskom nasleđu modernih država i čovečanstva uopšte. Ove vrednosti su sažete u prvom članu nešatelskog ustava od 24. septembra 2000. godine i čija prva odredba kaže :

ZBOG ČEGA POSTUPAMO NA OVAJ NAČIN?

Državni temelji i principi su na uopšten način zakonski propisani i predstavljaju konkretne pravne odredbe, koje je svako, bilo da je Švajcarac ili stranac, obavezan da ih poštuje. Iako ne postoji zakonska obaveza pridržavanja ovih principa, potrebno je, međutim, da većinski deo stanovništva bude upoznat sa ovim principima, da ih poštuje i da se angažuje da ih štiti kako bi država kao Nešatel mogla da funkcioniše.

«Kanton Nešatel je demokratska i laička republika koja brine o svojim građanima i garantuje im osnovna prava»

Drugačije rečeno to znači da je kanton Nešatel :

- Država koja svom stanovništvu garantuje osnovne slobode i prava (liberalna država).
- Država u kojoj narod učestvuje u postupku stvaranja i izvršavanja vlasti (demokratska država).
- Država koja obezbeđuje svojim sugrađanima određenu socijalnu zaštitu (država socijalne pravde)
- Država u kojoj ne postoji državna vera (laička država), ali u kojoj vlada sloboda veroispovesti.

Iako ne postoji obaveza da se prione ovim principima i vrednostima, ni za Švajcarce, ni za strance, svaki od njih, bilo stranac, bilo Švajcarac, ima obavezu da poštuje zakon i konkretna zakonska pravila Švajcarske. Kao što Savezni sud jasno precizira: "Strani državljani koji žive u Švajcarskoj

su podložni istom pravnom poretku kao i švajcarski građani. Za njih, međutim, nema pravne obaveze da usklade njihov način života sa načinom života Švajcaraca kada su poreklom iz neke druge kulture".

Iako nema pravne obaveze da se ovdašnje vrednosti prihvate, da bi ovakva država i ovakvo društvo mogli da funkcionišu, potrebno je da većina stanovništva poznaje i poštuje ove vrednosti. Zalaganje za njihovu zaštitu spada u ličnu odgovornost svakog pojedinca.

Ova brošura ima za cilj da objasni i opiše temeljne principe liberalne, demokratske i laičke države koja brine o svojim građanima, onakve kako je ova zamišljena da postoji. Ova država želi da na ovaj način predstavi vrednosti na kojima se temelji svim osobama koje se nastanjuju u ovom kantonu, kao i onima koje su već nastanjene i koje očekuju pridošlice.

KAKO SE DEFINIŠE REPUBLIKA I KANTON NEŠATEL?

To je liberalna, demokratska i laička republika koja brine o svojim građanima.

To znači da ona garantuje svojim građanima osnovne slobode i prava, da vlada uz učešće naroda i da obezbeđuje svojim građanima društvenu zaštitu, da nema zvaničnu državnu veru i da garantuje pojedinačnu versku slobodu.

«Država liberalnog prava garantuje osnovne slobode»

LIBERALNA DRŽAVA

DEFINICIJA

Pod liberalnom se podrazumeva država u kojoj je ljudsko biće u centru sistema društvene organizacije i kome država priznaje slobodu i nezavisnost pojedinca, koje se manifestuju kao « osnovna prava ».

- Među "osnovnim pravima" ključnu poziciju zauzima pravo koje je u isto vreme i temelj i neizostavno pravo za svako ljudsko biće: **ljudsko dostojanstvo**.

Pod ljudskim dostojanstvom se podrazumeva pravo građanina da ne bude tretiran na neljudski i ponižavajući način, pravo da bude tretiran kao ljudsko biće i ne kao stvar. Ljudsko dostojanstvo predstavlja jezgro lične slobode, pravo koje niko ne može da ugrozi i koje štiti od torture ili od bilo kog drugog neljudskog i surovog tretmana.

- Iz ovog jezgra proizilaze ostala « osnovna prava » koja mogu da se podele u više kategorija: **sloboda** (slobode u privatnoj oblasti, slobode u domenu komunikacije i slobode u ekonomskoj sferi), **garancije pravne države** i prava u **socijalnoj oblasti**.
- Pre skraćenog opisa različitih kategorija « osnovnih prava » potrebno je naglasiti da ona, naročito pravo na slobodu, nisu bezgranična. Država može, ponekad čak i mora, ograničiti slobodu. Ovo se objašnjava činjenicom da ponekad različite lične slobode mogu da međusobno dođu u sukob (pravo na slobodu izražavanja od strane jednih može, na primer, da povredi versko pravo drugih). Može takođe da se desi da lična sloboda bude u protivrečnosti s opštim interesom zajednice: da bi moglo da se živi u jednom društvu, sloboda pojedinaca ne može da bude potpuno neograničena (potrebe u oblasti javnog zdravstva mogu, na primer, da budu opravdane zahtevom da se stanovništvo vakciniše kao i zahtevom za obaveznu zdravstvenu kontrolu u školi). Postoji, dakle, mehanizam koji ograničava ove slobode. Ova ograničenja su, međutim, podložna striktnim uslovima. Svako ograničenje mora da ima jasnu zakonsku osnovu, mora da bude opravdano javnim interesom ili potrebom da se zaštiti neko drugo osnovno pravo i mora, takođe, da bude proporcionalno cilju koji treba da se dosegne.

OBLICI SLOBODE

Lične slobode podrazumevaju, na primer: pravo na život i ličnu slobodu, pravo na brak, slobodu na sopstveni jezik i na sopstvenu veroispovest.

Pravo na brak, na primer, garantuje svakoj osobi koja je punoletna pravo da zasnuje bračnu zajednicu kao i pravo da sama odluči sa kim će sklopiti brak. Na posredan način, ovo pravo štiti pravo na vanbračnu zajednicu.

Ustav, uprkos tome, ne služi jedino da zaštiti monogamiju. Bigamija i poligamija su zabranjene jer su u suprotnosti sa švajcarskim običajima.

Pored ovoga, pravo na brak štiti jedino zajednicu između jednog muškarca i jedne žene. Parovi koji pripadaju istom rodu mogu, uprkos ovome, da ozvaniče njihovu zajednicu pod oblikom koji se naziva "partnerstvo".

ŠTA JE TO DRŽAVA LIBERALNOG PRAVA?

To je država koja garantuje svojim građanima osnovna ljudska prava među kojima, prvenstveno, ljudsko dostojanstvo kao i pravo da ne budu tretirani na neljudski i ponižavajući način; ona štiti od torture i svakog drugog nemilosrdnog tretmana.

DA LI JE SLOBODA OSNOVNO PRAVO?

Jeste. Reč je o oblicima lične slobode, kao što je pravo na život i na ličnu slobodu, pravo na brak, jezičku i versku slobodu; slobode u oblasti komunikacije, koje podrazumevaju pravo na slobodu mišljenja i izražavanja, pravo na informaciju, slobodu na udruživanje, sastajanje i na izražavanje putem manifestacije i, najzad, ekonomska i sindikalna sloboda.

DA LI NEKI OBLIK SLOBODE MOŽE DA SE OGRANIČI?

Država ima pravo na ograničenje jer izvesni oblici slobode mogu da budu u uzajamnom sukobu. Na primer, pravo na slobodno izražavanje od strane jednih može da, u izvesnim slučajevima, povredi versko pravo drugih. Država može da ograniči slobodu kada se radi o protivrečnosti između lične slobode i opšteg interesa zajednice. Svako ograničenje mora, međutim, da bude zasnovano na zakonskoj bazi i opravdano kao javni interes.

LIBERALNA DRŽAVA

OBLICI SLOBODE (NASTAVAK)

Ako se uzme sloboda na izbor jezika kao primer, ona svakoj osobi garantuje pravo korišćenja sopstvenog jezika ili jezika koji je izabrala u kontaktu sa drugim osobama, naročito u privatnim i poslovnim odnosima, usmenim ili pisanim putem (ili putem znakova u slučaju hendikepa). Država u principu ne interveniše na izbor jezika između pojedinaca. U odnosima između pojedinca i države, država može da izabere jedan ili više zvaničnih jezika za komunikaciju između nje i pojedinaca. To znači da sloboda na jezik ne pruža pojedincu neograničeno pravo da se obraća vlastima na bilo kom jeziku. Pravo na upotrebu zvaničnog jezika u komunikaciji sa vlastima u principu prevladava nad slobodom pojedinca da izabere jezik.

Na nivou Švajcarske Konfederacije zvanični jezici su nemački, francuski i italijanski, kao i retromanski, u odnosima sa osobama kojima je to maternji jezik. U kantonu Njušatel zvanični jezik je francuski. Savezni zakon o strancima predviđa ograničenje slobode na jezik. Ovo ograničenje ima za cilj integraciju stranaca, kako bi oni mogli da "se prilagode društvenim uslovima i načinu života u Švajcarskoj i, naročito, kako bi savladali jedan zvanični jezik". U tom smislu, Konfederacija, kantoni i opštine imaju obavezu da ohrabre strance da nauče jedan od zvaničnih jezika. Između ostalog, odobravanje dozvole za duži pa čak i za kraći boravak može da bude uslovljeno učešćem na tečaju za jezik ili na nekom od tečaja za integraciju. Ovo pravilo se primenjuje kod odobravanja dozvole za spajanje porodica gde će odgovorna lica proceniti stepen integracije i poznavanja jednog od zvaničnih jezika kako bi se odobrila dozvola za nastanjanje. Ovo pravo na procenu zvanična lica isto tako mogu da koriste kad odlučuju o tome da pošalju natrag ili da prognaju strane državljane, kao prilikom zabrane nekom stranom državljaninu da uđe u Švajcarsku.

Oblici slobode u domenu komunikacije podrazumevaju slobodu mišljenja i izražavanja, pravo na informaciju i slobodu na udruživanje, sastajanje i na izražavanje putem manifestacije.

Sloboda na udruživanje, na primer, štiti pravo da se, na slobodan način, osnuje (ili ukine) jedno udruženje ili jedan skup, organizovan dobrovoljno od strane osoba koje slede zajednički cilj ili imaju isti ideal po nekom pitanju. Ova vrsta slobode podrazumeva takođe da svaki pojedinac ima pravo da pristupi ili da pripada nekom udruženju kao i pravo da mu ne pristupi ili da ga napusti.

Sloboda na udruživanje, međutim, ne štiti udruženja koja nemaju legalni status, odnosno ona čiji su ciljevi (ili sredstva koja koristi) u suprotnosti sa zakonskim poretkom (kao udruženja koja propovedaju nasilje ili koja predstavljaju opasnost po državu). Pored ovoga, sloboda na udruživanje može da bude ograničena pod sledećim uslovima : u slučaju da neko udruženje deluje tako što se suprotstavlja javnom zdravlju ili javnom moralu (kao, na primer, neka sekta koja dovodi u pitanje zdravlje svojih pripadnika).

Na kraju, *pod ekonomskim slobodama* se podrazumevaju garancija na pravo vlasništva, ekonomska i sindikalna sloboda. Svi strani državljani nisu automatski u posedu garancije na pravo vlasništva niti u posedu ekonomske slobode. Oni mogu da raspolaze ovim oblicima slobode jedino pod određenim uslovima koji zavise naročito od toga koju vrstu boravka oni imaju u Švajcarskoj.

GARANCIJE PRAVNE DRŽAVE

Pored ovih različitih oblika slobode, **garancije pravne države**, koje takođe pripadaju osnovnom pravu na ljudsko dostojanstvo, predstavljaju pravila koja zahtevaju od države da se odnosi prema svojim građanima na odgovarajući način. Kao primer može da se navede pravo na podjednak tretman pojedinaca i zabrana diskriminacije.

Princip podjednakog tretmana kao i princip zabrane diskriminacije zahtevaju da država tretira na podjednak način ono što je slično i na različit način kada nema sličnosti. Sa druge strane, ovi principi zabranjuju državi da pravi razliku kada nema nikakve objektivne osnove za to. Razlika u tretmanu predstavlja prekršaj ili diskriminaciju ovog principa budući da nema razumnog opravdanja i jasnog motiva koji bi stajao iza određene državne odluke. Jedan od primera za podjednak ili različit tretman je sledeći: *žena* i *muškarac* su ravnopravni, imaju ista prava i moraju biti tretirani na podjednak način. Jedino obrazloženje kao što je materinstvo dozvoljava i čak zahteva njihov raličit tretman.

SOCIJALNA PRAVA

Socijalna prava garantuju pojedincima pravo da raspoložu izvesnim uslugama koje pruža država (podrobnija objašnjenja u daljem tekstu u poglavlju Socijalna država).

- Skup ovih prava i sloboda, na kojima se temelji liberalizam, podrazumeva **pluralizam**, što znači priznavanje i prihvatanje bogatstva i raznovrsnosti pogleda u oblasti javnog mišljenja, kao i u oblasti kulture, religije i međusobnih društvenih odnosa.
- Pluralizam, sa svoje strane, utiče na politički sistem i predstavlja osnovu liberalne **demokratije**.

KOJA SU JOŠ PRAVA KOJA SU GARANTOVANA?

Princip podjednakog tretmana, zabrana diskriminacije, kao i socijalna prava, koja garantuju izvesne usluge od strane države, neophodna za poštovanje ljudskog dostojanstva.

"U demokratskoj državi vlast pripada narodu"

ŠTA JE TO DEMOKRATSKA DRŽAVA?

To je država u kojoj vlast pripada narodu. Potrebno je praviti razliku između predstavničke demokratije, sa jedne strane, gde narod bira svoje predstavnike za skupštinu i za vladu i direktne demokratije, sa druge strane, gde narod može još, uz sve to, da interveniše direktno putem inicijative i referenduma. Švajcarska i Nešatel spadaju u ovaj tip demokratske države.

KO RASPOLAŽE POLITIČKIM PRAVIMA?

Ova prava su poverena građanima i građankama, U većini zemalja stranci su isključeni iz oblasti političkih prava. U Švajcarskoj, na saveznom nivou, jedino Švajcarci koji su napunili 18 godina raspoložu ovim pravom. Kanton Nešatel je, međutim, proširio ovo pravo na izvesne kategorije stranih državljana u svom ustavu od 2000. godine.

DEMOKRATSKA DRŽAVA DEFINICIJA

Smatra se kao *demokratska* država u kojoj narod, ili tačnije rečeno građani i građanke, aktivno učestvuju u donošenju državnih odluka i u vršenju vlasti.

- U zavisnosti od stepena ovog učešća razlikuju se dva oblika vladavine : **predstavnička demokratija** i **direktna demokratija**.

U obliku vladavine koja se definiše kao predstavnička demokratija narod bira svoje predstavnike, koji vladaju u njegovo ime; vlast je dakle koncentrisana na izabrane predstavnike vlasti: skupštinu i eventualno i vladu.

U obliku vladavine koja se definiše kao direktna demokratija, kao što su Švajcarska i Nešatel, narodu se daje, uz to, pravo da neposredno učestvuje u donošenju izvesnih odluka. To znači da, pored prava da izaberu svoje predstavnike, građani mogu da intervenišu po izvesnim pitanjima bez posrednika, odnosno putem inicijative i referenduma.

- Učešće građanki i građana izražava se putem **političkih prava**, koja predstavljaju u isto vreme osnovno pravo (pravo građanki i građana da učestvuju u donošenju političkih odluka u sklopu zajednice kojoj pripadaju) ali i dužnost ili zadatak (da budu sastavni deo glasačkog tela, koji predstavlja jedan državni organ).
- **Narod** igra, shodno tome, glavnu ulogu u demokratiji. Sa političke i sa pravne tačke gledišta, ovo pravo ne pripada svim stanovnicima već samo građankama i građanima. Brojne su zemlje u kojima je političko pravo rezervisano jedino za osobe koje imaju nacionalnost zemlje i gde su stranci isključeni iz građanskog prava.
 - Tako u Švajcarskoj, **na saveznom nivou**, jedino Švajcarci i Švajcarkinje koji su napunili 18 godina raspoložu sa političkim pravima. Shodno tome, stranci nemaju pravo glasa na saveznom nivou.
 - Kanton **Nešatel** je, naprotiv, i shodno svojim tradicijama, proširio definiciju glasačkog tela, odobravajući glasačko pravo izvesnim kategorijama stranaca, pa čak i pravo na izbor u predstavnička tela i to sa novim ustavom koji je usvojen 2000.godine.

HRONOLOGIJA GLASAČKOG PRAVA I PRAVA NA IZBOR U PREDSTAVNIČKA TELA

- **Glasačko pravo za strance postoji odavno na opštinskom nivou. Prvi put je bilo uvedeno 1849. godine, sa uspostavljanjem republike, da bi bilo ukinuto 1861. godine i ponovo uspostavljeno 1875. godine.**
- **Pokušaj da se glasačko pravo proširi na kantonalni nivo 1970. godine nije uspeo. Nakon potpune revizije kantonalnog ustava u septembru 2000. godine, usvojeno je i glasačko pravo za strance na kantonalnom nivou. Kada je novi ustav stupio na snagu, počev od 1. januara 2002. godine, strankinje i stranci su dobili pravo da glasaju na kantonalnom nivou.**
- **Pravo stranih osoba na izbor u predstavnička tela bilo je uvedeno u Nešatelu 1875. godine, u isto vreme kada je ponovo uvedeno glasačko pravo, ali je ponovo nestalo nakon trinaest godina i to sve do 2007. godine. U međuvremenu jedna inicijativa i jedan zakonski predlog (1980. et 1988.) bili su bezuspešni pokušaji da se ovo pitanje ponovo stavi na dnevni red. Tokom 2003. godine dolazi do nove inicijative koja predlaže da stranci dobiju pravo na izbor u predstavnička tela, kako na opštinskom, tako i na kantonalnom nivou. Kontra-projekat uložen od strane vlasti predvideo je ovo pravo isključivo na opštinskom nivou. U junu 2007. godine, odbijena je inicijativa i usvojen je kontra-projekat. Shodno tome, počev od 2007. godine, strani državljani koji imaju dozvolu za nastanjanje u kantonu Nešatel imaju pravo na izbor u predstavnička tela na opštinskom nivou.**

GLASAČKO I PRAVO NA IZBOR U PREDSTAVNIČKA TELA U NEŠATELU AKTUELNO

Kako bi neko u Nešatelu mogao da sačinjava deo glasačkog tela na kantonalnom nivou (što znači da ima politička prava po kantonalnom pitanju), potrebno je da budu ispunjena sledeća tri slova:

- **imati punih 18 godina,**
- **nemati zabranu zbog neke mentalne bolesti ili odsustva razuma,**
- **biti švajcarski državljani i nastanjen u kantonu ili, za strane državljane, biti u posedu dozvole za nastanjanje shodno saveznom pravu i biti nastanjen u kantonu najmanje pet godina.**

Drugim rečima, danas strani državljani koji su napunili 18 godina i koji su u posedu dozvole za nastanjanje (permis C) mogu aktuelno :

- **da glasaju na *kantonalnom nivou* ako su tu nastanjeni više od pet godina;**
- **da glasaju i da budu izabrani u predstavnička tela na *opštinskom* nivou najmanje godinu dana nakon dana nastanjanja u kantonu.**

KOJI STRANI GRAĐANI MOGU DA GLASAJU?

U kantonu Nešatel, strani građani koji su napunili 18 godina i koji su u posedu dozvole za nastanjanje (permis C) mogu:

- **glasati na kantonalnom nivou nakon što su nastanjeni u kantonu najmanje pet godina.**
- **glasati i da budu izabrani u predstavnička tela na opštinskom nivou nakon što su nastanjeni u kantonu najmanje godinu dana.**

"Socijalna država obezbeđuje socijalnu pravdu i raspodelu neophodnih dobara"

ŠTA JE TO SOCIJALNA DRŽAVA?

Socijalna država obezbeđuje socijalnu pravdu i raspodelu neophodnih dobara. Ona usvaja društvene mere kako bi svakom pojedincu obezbedila pravo na školovanje, na rad, na odgovarajuće stanovište kao i pravo na socijalnu zaštitu (kao što su novčana naknada za izgubljeni posao, za starost, za slučaj bolesti ili nezgode).

To je država koja garantuje socijalna prava, neophodna za poštovanje ljudskog dostojanstva, što znači pravo na minimalne uslove za život i pravo na zadovoljavajuće i besplatno osnovno obrazovanje.

SOCIJALNA DRŽAVA

DEFINICIJA

To je država u kojoj vlast donosi izvestan broj društvenih mera.

- Pod društvenim merama se podrazumevaju, između ostalog, one koje svakom pojedincu omogućavaju da se školuje, da ima posao kako bi mogao da zadovolji svoje potrebe, kao i pravo na izdržavanje u slučaju da izgubi posao, da pronade odgovarajuće stanovište, da bude korisnik socijalne zaštite, naročito u slučaju starosti, bolesti ili nezgode.
- Potrebno je, međutim, među svim ovim merama, praviti razliku između onih koje predstavljaju stvarna **socijalna prava** i onih koje su samo **društveni ciljevi**.

Socijalna prava, kao i sva ostala osnovna prava, opravdavaju se tako što je na njih moguće da se direktno pozove na sudu i gde sudija može da ih sprovede u delo bez potrebe da se obrati zakonodavcu. Ova prava ne predstavljaju, protivno "klasičnim" osnovnim pravima, odsustvo države (pravo na poštovanje privatne sfere svakog pojedinca), već naprotiv, pozitivnu podršku od strane države. Shodno tome i imajući u vidu ograničena sredstva kojima država raspolaže, socijalna prava koja su nabrojana u saveznom i kantonalnom ustavu su dosta malobrojna i ograničavaju se na prava koja su zaista neophodna za razvoj svake osobe i za ostvarivanje ostalih osnovnih prava. Pomoć koju ova prava garantuju predstavlja, na izvestan način, neophodnu pomoć koja omogućava poštovanje ljudskog dostojanstva.

Pravo na minimalne životne uslove, na primer, je pravo koje je direktno opravdano. Ovo pravo daje minimalnu garanciju, rezervisanu za osobe koje nemaju dovoljne prihode. Shodno tome, svaka osoba koja se nađe u takvoj situaciji ima pravo na smeštaj, na neophodnu lekarsku negu i na sredstva koja su neizostavna za očuvanje njenog dostojanstva.

Ovo pravo može, međutim, da bude ograničeno u slučaju da dođe do njegove zloupotrebe, kao kad osoba koja ga koristi počne da ga zloupotabljava odbijajući, na primer, da prihvati posao koji je za nju odgovarajući. Na taj način i u skladu sa principom novčane podrške, Savezni sud je doneo odluku po kojoj država nije obavezna da odobri materijalnu pomoć osobi koja je objektivno u stanju da obezbedi minimalni prihod, prihvatajući odgovarajući posao ili ako ta osoba odbije mere koje podrazumevaju integraciju i zapošljavanje.

Postoje i druga prava koja su direktno opravdana i koja su sastavni deo osnovnih prava. To je, na primer, pravo deteta na obavezno školovanje ili pravo da bude zaštićeno i izdržavano.

Zadovoljavajuće osnovno obrazovanje je ključni uslov da bi svi ljudi imali podjednake šanse. Pravo na zadovoljavajuće osnovno obrazovanje koje je besplatno jeste elementarno pravo svakog pojedinca u jednom demokratskom društvu. Sva deca koja žive u Švajcarskoj imaju pravo na osnovno školovanje, bez obzira na njihovu nacionalnu pripadnost kao i na to koji tip boravka je odobren njihovim roditeljima.

Izuzev navedenih *socijalnih prava*, ostale mere u oblasti socijalne politike donete od strane države nisu direktno opravdane i kako bi mogle da se ostvare potrebna je intervencija zakonodavca. Pored toga, ove socijalne mere se uglavnom primenjuju u vidu materijalne pomoći koja ima ograničeno dejstvo jer je učešće javne vlasti samo po sebi ograničeno količinom raspoloživih sredstava (naročito finansijskih), tako da ona interveniše najčešće kako je objašnjeno u ustavu, "kao doprinos inicijativi zajednica i pojedinaca koji su odgovorni".

"Laička država ne odlikuje se državnom religijom, ali garantuje slobodu veroispovesti"

KAKO SE DEFINIŠE LAIČKA DRŽAVA?

To je država u kojoj su javne institucije razdvojene od crkve. Nema državne religije ali režim priznaje slobodu veroispovesti. Ova sloboda podrazumeva slobodu savesti i verovanja, kao i slobodu verskog obreda. Shodno ovoj odredbi, nijedna nešatelska opština ne može da zabrani učenicama muslimanske veroispovesti da nose veo u školi. Ovo pravilo, međutim, ne važi za nastavnice jer je u protivnosti sa principom verske neutralnosti koji važi za javno školovanje.

Država ima obavezu da ima otvoren duh u odnosu na sva verska i filozofska opredeljenja. To je ne sprečava, međutim, da za tri hrišćanske struje prizna da imaju status institucija od društvenog interesa.

LAIČKA DRŽAVA DEFINICIJA

Pod *laičkom* državom podrazumeva se država u kojoj su javne institucije razdvojene od crkve i drugih religioznih zajednica. Ne postoji, dakle, jedna državna religija nego režim koji priznaje slobodu veroispovesti.

SLOBODA VEROISPOVESTI

Sloboda veroispovesti, koja podrazumeva slobodu savesti i verovanja, kao i slobodu verskog obreda, priznaje svakom pojedincu pravo na veru i njeno praktikovanje, u koje se država ne meša, zatim pravo na određeno verovanje i na sopstveni pogled na svet, kao i na odnos ljudskog bića prema božanstvu. To podrazumeva slobodu da se veruje ili da se ne veruje, da se veruje u više bogova ili samo u jednog (prema sopstvenom izboru), slobodu pojedinca da izjavi da li je ili nije vernik, kao i slobodu da izrazi svoje verovanje, na privatnom kao i na javnom planu, stvarajući, na primer, verska udruženja i vršeći odgovarajuće verske obrede. To podrazumeva, takođe, slobodu izražavanja, usmenim ili pisanim putem, putem slika i muzike ili putem odgovarajuće odeće i opreme.

Kao svako drugo osnovno pravo, sloboda veroispovesti može takođe biti ograničena, pod istim uslovima kao i ostale osnovne slobode, što znači ako je ograničenje zakonski zasnovano, ako je opravdano u ime opšteg ili pretežnog društvenog interesa i ako poštuje princip proporcionalnosti. Može, međutim, da se ograniči jedino spoljašnje izražavanje. Lična pozicija, odnosno pravo da se izgradi lično uverenje, ne može da bude ograničeno jer je priznato kao temelj osnovnog prava koje ni u kom slučaju ne može da se oduzme.

Tako su, na primer, predstavnici vlasti u kantonu Nešatel odlučili da opštine ne mogu da zabrane učenicama muslimanske veroispovesti da nose veo kad su u školi.

Savezni sud je odlučio da isto odobrenje ne važi za nastavnice koje rade u osnovnim školama : zabana da jedna nastavnica nosi veo nije u suprotnosti da slobodom veroispovesti, jer je razlog ovog ograničenja obrazložen činjenicom da javne državne škole poštuju princip verske neutralnosti. Prema tome, nastavnica, koja radi u osnovnoj školi, shodno svojoj funkciji, poštuje princip verske neutralnosti koji u ovom slučaju prevladava u odnosu na ličnu slobodu veroispovesti.

LAICIZAM

Princip slobode veroispovesti nameće državi dužnost verske neutralnosti, odnosno obavezu javne vlasti da ima otvoren duh u odnosu na sva verska i filozofska opredeljenja.

Ovaj princip, međutim, ne sprečava državu da se odrekne u potpunosti svog odnosa prema religiji. To znači da ona može da odluči da određenim verskim zajednicama odobri poseban status i da pri tome ne ugrozi princip slobode veroispovesti. Shodno tome, kanton Nešatel priznaje za tri hrišćanske struje status institucija od javnog interesa. Iako se čini da na ovaj način država nije *u potpunosti* laička to nije slučaj jer je, u isto vreme, *odvojena* od svih verskih zajednica, koje su nezavisne. Ova razlika u postupanju koja liči na davanje prava na privilegiju, opravdava se demografskim i istorijskim razlozima (većina stanovnika u kantonu su hrišćani i kulturna tradicija kantona je takođe hrišćanskog porekla). Kantonalni ustav predviđa, međutim, mogućnost da proširi pravo na status institucije od javnog interesa i za ostale verske zajednice koje ga zahtevaju.

ZAKLJUČAK

I TOLERANCIJA?

Liberalna, demokratska i laička država koja brine o svojim građanima podrazumeva da svaki od njih pojedinačno prihvata i toleriše različitost mišljenja. Jedino tolerancija i otvoreni duh mogu da obezbede ravnotežu u mešovitoj zajednici.

Kao *liberalna, demokratska i laička država koja brine o svojim građanima*, Švajcarska i naročito kanton Nešatel, trudi se da omogući svojim stanovnicima određeni broj prava, osnovna prava i ličnu slobodu, politička prava i pravo na učešće u predstavničkoj vlasti kao i prava iz socijalne oblasti.

Iako ne postoji zakonska obaveza da se prihvate principi i vrednosti jedne *liberalne, demokratske i laičke država koja brine o svojim građanima*, takva država ne može da funkcioniše ako veći deo njenog stanovništva ne poznaje, ne priznaje i ne poštuje ove principe i vrednosti. Svaki pojedinac odlučuje slobodno da ih poštuje i da ih štiti. U svakom slučaju, ovaj tip države podrazumeva da pojedinci koji su sastvni deo društva prihvataju i tolerišu različitost i raznorodnost mišljenja i opredeljenja. To znači da ako svaka osoba raspolaže slobodom, ona mora da poštuje i da toleriše slobodu veroispovesti drugih osoba.

Tolerancija i otvoreni duh: tolerancija definiše sposobnost jedne osobe da prihvati nešto što nije u skladu sa njenim sopstvenim vrednostima. Pošto se narodnosti odlikuju različitostću, jedino tolerancija, otvoreni duh, poštovanje i sposobnost da se ceni bogatstvo i različitost kultura mogu da obezbede razvetežu u sklopu mešovitih zajednica.

Autori

Pascal Mahon, profesor ustavnog prava
Fanny Matthey, asistentkinja za ustavno pravo
Katedra za ustavno pravo – Pravni fakultet Univerziteta u Nešatelu

U saradnji sa

Servisom za multikulturno povezivanje
(Service de la cohésion multiculturelle COSM)
Društvo za integraciju i multikulturno povezivanje
(Communauté pour l'intégration et la cohésion multiculturelle CICM)

Uz podršku

Etienne Piguet, profesor na Institutu za geografiju
Gianni d'Amato, profesor na Institutu SFM
Fakultet za književnost i društvene nauke Univerziteta u Nešatelu

Rezime

Stéphane Devaux, novinar

Fotografija

Guillaume Perret / Stefano Iori, grad Njušatell / Bernard Vaucher, Le Lokl

Izdanje 2015

DEPARTEMENT DE L'ECONOMIE
ET DE L'ACTION SOCIALE
**SERVICE DE LA COHESION
MULTICULTURELLE**
Avenue Léopold-Robert 90
2300 La Chaux-de-Fonds
t +41 (0)32 889 74 42
f +41 (0)32 889 62 49

Tekst nešatelskog ustava možete naći na internet-adresi
www.ne.ch ili www.ne.ch/constitutionNE